

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Kompenzace újmy na zdraví obětem násilné trestné činnosti - metodika Nejvyššího soudu

Život a zdraví jednotlivce jsou chráněny právními normami, jako nejdůležitější společenské hodnoty. Ochranu života obsahuje i ustanovení článku 6 Listiny základních práv a svobod, jenž stanovuje právo každého na život a zakazuje zbavení života. Tato hodnota je promítnuta i v trestním právu, které chrání proti úmyslným i nedbalostními útoky na život a zdraví. Zvláštní část trestního zákoníku ve své první hlavě obsahuje trestné činy, kde je život nebo zdraví hlavním objektem ochrany. Z pohledu oběti těchto trestných činů je zásadní, že občanský zákoník v § 2958 stanoví povinnost nahradit nemajetkovou újmu právě při zásahu do zdraví člověka.

Újma na zdraví - zákonná ustanovení

Nároky plynoucí z ustanovení § 2958 může oběť trestného činu uplatnit jako finanční náhradu nemajetkové újmy postupem podle § 43 odst. 3 trestního řádu. Nepeněžní náhrada újmy není v adhezním řízení možná a při stanovení výše je třeba vycházet z občanskoprávní judikatury a občanského zákoníku. Poškozený má právo na náhradu nemajetkové újmy na zdraví, která zahrnuje bolest, ztížení společenského uplatnění (překážka lepší budoucnosti) a další nemajetkové újmy. Poškozený má však povinnost konkrétně specifikovat a odůvodnit žádost o náhradu. Není ovšem povinností poškozeného uplatnit nárok na náhradu nemajetkové újmy na zdraví podle § 2958 občanského zákoníku, jestliže tato vznikla, ve všech třech dílčích nárocích. Jedná se o samostatné nároky, tudíž je každý jednotlivý z nich i samostatně uplatnitelný a je právem poškozeného zvolit, který z nich, či všechny současně, bude uplatňovat v rámci adhezního řízení. Skutečnost, že poškozený uplatní jen některý z těchto nároků, nebrání tomu, aby zbylé nároky uplatnil v občanskoprávním řízení.

Za účinnosti předchozího občanského zákoníku se jako újma na zdraví odškodňovalo pouze bolestné a ztížení společenského uplatnění. Kategorie dalších nemajetkových újem neexistovala. Při výpočtu náhrady újmy na zdraví bylo nutné vycházet z ustanovení § 444 odst. 1 zákona č. [40/1964](#) Sb. a při vyčíslení náhrady újmy se postupovalo podle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. [440/2001](#) Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Od 1. 1. 2014 však neupravuje odškodňování újem na zdraví žádný právní předpis.[\[1\]](#) Vodítkem soudům při rozhodování o odčinění bolesti a odčinění ztížení společenského uplatnění je v současnosti Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolesti a společenského uplatnění).[\[2\]](#) Tu přijalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu dne 12. 3. 2014 ve formě doporučení při aplikaci § 2958 občanského zákoníku.

Vznik metodiky

Kvůli obavám z rozptýlení soudní praxe po opuštění existujícího systému byla brzy po účinnosti nového občanského zákoníku vyvinuta nová "tabulková" pomůcka, již zmíněná Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví. Tato metodika vznikla ve spolupráci mezi Společností medicínského práva, zástupci pojistitelů, některými soudci a dalšími právníckými a lékařskými profesemi. Její

koncepce je de facto srovnatelná se zrušenou bodovou vyhláškou a byla následně zveřejněna ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod pořadovým číslem R 63/2014 civ.

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví vychází z hodnocení bolesti a hodnocení ztížení společenského uplatnění. Vzhledem ke značné neuchopitelnosti subjektivního prožívání újmy na zdraví je objektivizující přístup k jejímu odškodňování pochopitelný a přijímaní různých pomůcek k vyčíslení náhrady újmy běžné v řadě evropských zemí. Jednotlivé bolestivé stavy jsou metodikou členěny podle postižení jednotlivých orgánů.^[3] Klasifikace ztížení společenského uplatnění vychází z Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví Světové zdravotnické organizace. Vydání metodiky, která má pouze charakter doporučení se nicméně nesetkalo s pozitivními ohlasy.^[4] Ústavní soud ČR se k metodice vyjádřil již v nálezu ze dne 2. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3122/15: *„Lze dodat, že z hlediska ochrany ústavnosti může být problematické i omezené bodové hodnocení podle metodiky Nejvyššího soudu, neboť při odčinění újmy pojmově nelze rozhodovat na základě určitých tabulkově předvídaných bodových počtů, nýbrž výhradně vycházejí z dokazování a s náležitým zřetelem k okolnostem konkrétní věci, což dal ostatně s účinností od 1. 1. 2014 jasně najevo i zákonodárce.“*

Závaznost

Metodika v preambuli sama zdůrazňuje, že nemá, a za současného legislativního nastavení ani nemůže mít, závazný charakter. Její charakter je podpůrný, ale vzhledem k jejímu využívání obecnými soudy již prorůstá judikaturou a se zřetelem k ustanovení § 13 občanského zákoníku, které stanovuje, že každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích, tak lze uzavřít, že již v podstatě jsme ve stavu její částečné závaznosti. Metodika existuje již téměř 10 let a za tuto dobu se dostala do judikatury obecných soudů tak, že nelze opominout její existenci při rozhodování. Nevýhodou, která souvisí s tímto přístupem obecných soudů, je trend nepřipustného přenášení odpovědnosti za právní posouzení ze soudu na znalce. Znalci mechanicky vyplňují tabulku "Přehled domén" v rámci své znalecké činnosti, kam zaznamenávají odborné závěry, aby mohl být vypočítán celkový stupeň postižení funkčních schopností v procentech. Práce znalce by měla skončit u uvedení procentuální míry zdravotního postižení a tím by měla být skutková znalecká otázka vyřešena, znalci pravidelně do svých posudků zahrnují i závěry o konkrétní výši náhrady, která má být poškozenému soudem přiznána. Soudy často rezignují na vlastní hodnocení podkladů vypracovaných znalcem a bez kritické reflexe individuálních aspektů případu přiznávají poškozeným odčinění nemajetkové újmy ve výši striktně odpovídající závěrům znaleckých posudků. Právě tuto praxi, která spočívá v nekritickém přebírání výsledků znaleckých zkoumání, jež často obsahují hodnocení otázek přesahujících hranice odborného posouzení, opakovaně kritizuje Ústavní soud, naposledy ve svém nálezu ze dne 8. března 2023, sp. zn. I. ÚS 1010/22.

Omezenost aplikace

Použije-li tedy obecný soud metodiku jako výkladovou pomůcku, je nutné, aby měl při svých úvahách na mysli její závaznost, respektive nezávaznost a její nedostatky a korigoval ji, stejně jako i znalecké závěry na základě metodiky učiněné, tak, aby dospěl ke spravedlivému výsledku, jež bude odpovídat jedinému zákonnému kritériu, tedy zásadě slušnosti. Zároveň metodika není všeobjímající, když škála možných zdravotních následků je široká a některé z nich nelze v příslušných doménách zcela adekvátně vyjádřit, neboť v Metodice fakticky absentují. Například L. Tichý uvádí, že *"bolestí lze rozumět subjektivní negativní či nepříjemný pocit, jenž je spojen s poruchou běžného fungování fyziologických procesů. Takový stav označujeme jako fyzickou bolest; nachází-li se příčina takového stavu v psychice člověka, jde o bolest psychickou označovanou zákonodárcem za duševní útrapy."*^[5] Ústavní soud na názor Tichého navazuje a považuje za velmi problematické, aby duševní strádání

způsobené psychickou újmou bylo marginalizováno pouze z důvodu, že soudy při vypočtení peněžní náhrady za újmy na zdraví postupují podle metodiky, která na jednu stranu obsahuje několik desítek položek podrobně vymezujících újmu na těle a s ní spojené strádání, v části B však neobsahuje ani jednu položku vymezující duševní bolestivé stavy, a tak psychickou újmu vůbec nezohledňuje. Ústavní soud dospívá k závěru, že metodika zcela nedostatečně zohledňuje duševní útrapy a soudy nemohou rozhodovat výlučně dle ní.[6]

L. Tichý stejně jako Ústavní soud upozorňuje, že současná právní úprava pokládá za plně odškodnitelné i bolesti psychické, ty však nejsou zahrnuty v metodice Nejvyššího soudu. Tichý míní, že v metodice nejsou zahrnuty "zřejmě proto, že fyzická bolest jako významná forma nemajetkové újmy byla v českém právu tradičně relativně dobře vymezena (viz tabulkové úpravy bolestného vztahující se pouze či téměř jen na fyzickou bolest), je další kategorie nemajetkové újmy, zakotvená v § 2958, totiž další nemajetková újma, takřkajíc rezervována pro "zbytkové" formy psychických bolestí".[7] Zaměření metodiky Nejvyššího soudu jen na fyzickou újmu na zdraví kritizuje také I. Smrž, který uvádí, že v části B metodiky Nejvyššího soudu "nenalezneme ani jednu položku, která by explicitně vyjadřovala bolestivý stav plynoucí z duševní újmy na zdraví a počet bodů za ni [...] část B Metodiky NS je zaměřena toliko na fyzické újmy na zdraví a z nich plynoucí fyzické a duševní bolesti je doprovázející. Samotné duševní bolesti způsobené duševní újmou na zdraví explicitně nepostihuje, přičemž v její preambuli zakotvená distinkce fyzické a duševní bolesti platí při bolestech vycházejících z poškození těla (tkáně)".[8]

Závěr

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, přestože poskytuje užitečné směrnice v případech odškodňování obětí násilné trestné činnosti, vyvolává otázky týkající se své závaznosti a omezeného zohledňování duševních bolestí. Soudy při jejím používání musí být obezřetné a kriticky zohledňovat individuální aspekty každého případu se zřetelem k zákonnému korektivu slušnosti. Soudci také nesmějí spoléhat na znalecký závěr stojící samostatně, ale na základě skutkového stavu zjištěného komplexně provedeným dokazováním vyložit a vysvětlit vlastní úvahy, kterými byli při určení přiměřené výše odčinění nemajetkové újmy poškozených vedeni. Celkově je metodika užitečným nástrojem, avšak je důležité si být vědom jejích omezení, které zdůrazňuje dlouhodobě i Ústavní soud.

Mgr. Denisa Kartusová,
advokát

Mgr. Tomáš Vanča,
advokátní koncipient

[Advokátní kancelář Kartusová Legal](#)

Vodičkova 791/41
110 00 Praha 1

Tel.: +420 777228557

e-mail: kartusova@kartusovalegal.cz

[1] K zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. [440/2001](#) Sb. zákonodárce v důvodové zprávě k novému občanskému zákoníku konstatoval: "opouští se myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákoný právní předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů [...] Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná".

[2] Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví je dostupná >>> [zde](#). V textu je dále označována pouze jako "metodika Nejvyššího soudu" či pouze "metodika".

[3] Původní vyhláška č. [440/2001](#) Sb. byla naopak postavena na bodovém systému položkového výčtu ohodnocení bolesti pro jednotlivá poškození zdraví.

[4] Kritické zhodnocení současného stavu např. D. Klos, V. Král: Jak dál při aplikaci tzv. Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy z pohledu znalce? Rychle na ni zapomenout! (online), Advokátní deník, 19. 6. 2021 (cit. 19. 12. 2021), dostupné >>> [zde](#).

[5] TICHÝ, Luboš. Ke čtyřem základním otázkám nemajetkové újmy. Právník, 8/2020, str. 624 – 626.

[6] Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20, bod 34 – 35.

[7] TICHÝ, Luboš. 2020, op. cit., str. 624 – 626.

[8] SMRŽ, Ivo. Duševní újmy na zdraví a jejich odčiňování v civilním právu. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, roč. 9, č. 2/2019, str. 39.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)